

Téma 3. Nemoc a smrt

Materiál 4

Průběh umírání v korespondenci aristokrata

Umírání: List Karla staršího ze Žerotína o smrti císaře Matyáše Hartvíkovi ze Stitten

Z událostí doby, po kterou jsem se tam (ve Vídni) zdržoval, chci se Vám stručně zmínit o odchodu jeho císařské Milosti, nanejvýš chvalitebné paměti, z tohoto života.

Protože jste byl včas a brzy upozorněn na tento den, není třeba dalších zpráv. Možná že jsou Vám však neznámé podrobnosti skonu, a tak nemůže být na škodu, že o tom něco málo povím, jednak že jsem byl při tom, jednak že jsem získal o dalším informace od druhých. Nejdřív si vzpomeňte, že jsem Vám psal v obou svých listech z 11. a 18. února o zdravotním stavu jeho císařské Milosti. Císař tedy, ačkoliv vysvobozen z nebezpečné příhody, jež na něj dotřela, nemohl se přece nikdy zcela zotavit. Po mnoho dní pak byl tak slabý, že ho museli krmit. Z toho vznikla dna a její veliké bolesti způsobily, že neopustil lůžko po celou tu dobu, kdy jsem pobýval ve Vídni. Teprve čtyři nebo pět dnů před svým skonem, když se trochu vzchopil, oblékl se a zasedl k svému stolku a v pokoji před ložnicí udělal osmnáctého lotrinskému poselstvu audienci. Odtud jsme čerpali dobrou naději, že by to s ním mohlo jít k lepšímu, ale očekávání bylo – žel – marné; místo toho přišel nenadálý skon.

Tu noc před dvacátým Jeho Veličenstvo císař odpočíval a tím se také cítil ráno lépe než kdy předtím, takže si to sám pochvaloval a oznámil, že chce vstát a dát se obléknout. Nedlouho poté, kdy odbýjela šestá hodina a byla mu přinesena obvyklá polévka k pití, nejdříve nad ní začal být v rozpacích, jako by trubička, na kterou si při jídle zvykl, nebyla dobře nastavena. Když ale komorník odpověděl, že stojí tak, jak to je správné, sáhl po misce a vzápětí nato řekl tato slova: „Co to se mnou je? Už nevidím svou pravici.“ Po těchto slovech se ihned přihlásil silný psotník a ten také způsobil katar, jenž ho nakonec zadusil. Čtyřikrát jej prý zachvátily křeče, ale když jsem přišel mezi sedmou a osmou hodinou do jeho ložnice, již to minulo a ubohý pán zápasil již se smrtí. Bránil se statečně a zmítal se v posteli sem a tam, že bych býval neřekl, kolik ještě v něm zůstalo sil. Rád by se zbavil hleu a vystrkoval hlavu z postele, jako by chtěl zvracet. Pomáhali mu v tom – jako že ostatně nebyla opomenuta žádná lidská pomoc – třením, mazáním, pálením na hlavě a na hrdle, nic to však neplatilo. Pak se přiblížila poslední hodinka: hned zpočátku ztratil řeč, oči byly zpola zavřeny. Snad mohl něco slyšet a vidět, myslím však, že jen málo; mrtvice poloviny těla nezasáhla sice všechno vnímání, avšak postihla přece jeho větší část, proto nemohl také pohybovat pravou rukou, a když ho žádali, dával pravicí jakési podivné znamení, že rozumí. Jeho zpovědník, františkánský mnich od „reformovaných“, takto farář od svatého Michaela, křičel mu do uší silně jméno Kristovo, svatých a Panny Marie. Nebyl jsem sice při tom, protože jsem vyšel do sousední místnosti, když nuncius začal číst mši. Hlasy jsem slyšel dobře, ale nemohl jsem rozeznat slova; byl jsem však o tom informován od těch, kteří tam byli. Dobrá pán skonal v přítomnosti králově, nunciů, tajných radů a mnoha komorníků. Španělské poselstvo odešlo o půl hodiny dřív, já jsem přišel právě k tomu.

Byl velký nárek a dozajista ne zbytečný. Mnohým šlo o jejich sobecké zájmy, mně však o zájem obecný, na což kéž Bůh ráčí shlédnout v milostivém slitování. Zemřel, když bylo tři čtvrtě na devět – nemoc tedy trvala tři a půl hodiny. Hodinu před smrtí přijal poslední pomazání a po úmrtí byly recitovány litanie. Tím se ukončilo a král (Ferdinand II.) se odebral do svého pokoje. Odpoledne bylo tělo otevřeno a všechny vnitřnosti shledány zdravými a nepoškozenými, takže podle lékařského dobrozdání mohl jeho veličenstvo císař žít ještě dvacet let. Mozek byl poněkud narušen, jakoby v rozkladu, čemuž přisuzují lékaři mrtvičný záchvat. V ostatním se

nenášly žádné závady. Ať už příčina jeho smrti byla jakákoliv, je už mrtev a nesluší se tomu odpírat, protože se Bohu tak zalíbilo. Avšak po lidsku pověděno, nezemřel v pravý čas. Bůh obrát' všechno v nejlepší!

O pohřbu se nic neříká, mrtvé tělo má být však ponecháno v klášteře královny, kde je uložena také císařovna, a to do té doby, než bude vystavěn nový kapucínský kostel. Tam prý budou pohřbeni spolu. Tolik ať víte o tomto skonu, to ostatní doplní jiní. [...]

Zdroj:

In: Noemi Rejchrtová (ed.): Karel sterší ze Žerotína, Z korespondence. Praha 1982, s. 322-327.

Materiál 5

DOBRÁ SMRT v korespondenci aristokrata

Dobrá smrt: List sv. Aloise z Gonzagy, S.J. jeho matce z 10. 1591

Nejjasnější paní matko, v Kristu hodná poslušnosti.

Pokoj Kristův.

Milost a útěcha Ducha svatého ať je vždy s Vaší přejasnou Milostí. List Vaší Milosti mne našel živého v tomto kraji smrti, ať již vykračujícího vzývat navždy chválu Bohu v zemi živých. Myslel jsem, že v tuhle hodinu již budu mít tenhle krok za sebou: ale prudký nápor horečky (jak jsem psal v druhém dopise) se ve svém největším průběhu a síle trochu zpomalil, a dovedl mne pomalu až k přeslavnému dni Nanebevstoupení. Od toho času zesílil díky velkému přispění kataru na prsou, takže se krok za krokem vydávám vstříc sladkým a drahým objetím Nebeského Otce, v jehož náručí, jak doufám, s jistotou a navždy spočinu. A tak se shodují různé zprávy, jež k vám o mne došly, jak to píše také panu markýzi. Dává-li tedy láska, jak to píše svatý Pavel, plakat s těmi, kdo pláčou, a radovat se s těmi, kde jsou veselí, musí být radost Vaší Milosti (paní matko) veliká jako milost, již Vám v mé osobě prokazuje Bůh tím, že mne Bůh náš Pán vede k pravé radosti a ujišťuje mne, že Ho už neztratím. Vyznávám Vaší Milosti, že se opouštím a ztrácím v náhledu Boží dobroty, bezbřehého a bezedného moře, jež mne volá k věčnému odpočinku za tak malé a tak krátké námahy, zve mne a volá do nebe, k onomu svrchovanému dobru, jež jsem tak nedbale hledal, a slibuje mi plod oněch slz, jež jsem tak skrovně rozséval.

Ať Vaše Milost hledí na to a varuje toho, aby nekřivdila této nekonečné dobrotě, jak by se bezpochyby stalo, kdyby oplakávala jako mrtvého toho, kdo bude žít před Bohem, aby pomohl svými modlitbami mnohem více, než činil zde. Toto odloučení nebude dlouhé, uvidíme se tam nahoře a budeme se radovat, že se už nerozejdeme, spojeni společně se svým vykupitelem, budeme mu ze všech sil vzdávat chválu a zpívat navěky o Jeho milosrdenství. Vůbec nepochybuji, že když opustíme to, co nám diktují pokrevní svazky, snadno otevřeme dveře víře a oné prosté a čisté poslušnosti, již jsme Bohu povinni, a nabídneme mu svobodně a pohotově to, co je Jeho a tím raději, čím je nám věc, o niž přicházíme, jasnější, protože pevně věříme, že to, co Bůh dělá je vše dobře vykonáno, vzdejme se toho, co nám předtím dal a to z žádného jiného důvodu, než jen proto, abychom to uložili na jisté a svobodné místo a abychom Mu dali to, co bychom sami chtěli mít. Tohle vše jsem řekl jen proto, abych naplnil své přání, aby Vaše Milost s celou rodinou dostala tento můj odchod jako drahý dar, a provázela mne svým mateřským požehnáním a pomohla mi překročit tento záliv a dorazit ke břehu všech mých nadějí. Což jsem učinil s tím větší dobrou vůlí, neboť mi nezůstalo nic jiného, čím bych mohl prokázat lásku a synovskou úctu, již jsem Vám povinen. Končím tak, že znovu pokorně prosím o Vaše požehnání.

Z Říma 10. června 1591 Vaší přejasnou Milostí v Kristu poslušný synáček Luigi Gonzaga.

Zdroj:

Seminární materiály Dr. Františka Holečka k semináři Hroby a hrobky (1999)